

Zespół „Krajowy Mechanizm Prewencji”

Wnioski z debaty nt. „Zatrudnienia osób skazanych w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności i po jej zakończeniu” (13 września 2012 r.) oraz materiałów nadesłanych przez jej uczestników

Legislacja

1. Powierzenie pewnych rodzajów wytwórczości tylko zakładom karnym (wniosek prof. Teodora Szymanowskiego).
2. Przywrócenie gospodarstw pomocniczych, aby więziennictwo było samowystarczalne i nie generowało wydatków (postulat przedstawiciela Służby Więziennej).
3. Wprowadzenie mediacji do postępowania wykonawczego, dzięki której może dojść do porozumienia między sprawcą a pokrzywdzonym i ustalenia zadośćuczynienia, a pozytywne wyniki mediacji będą prowadziły do wcześniejszego opuszczenia zakładu karnego przez osadzonego (wniosek dr Elżbiety Dobiejewskiej oraz prof. Teodora Szymanowskiego wsparty przez prof. Halinę Bortnowską, również niezrealizowany postulat Rzecznika Praw Obywatelskich IV i V kadencji).
4. Rozszerzenie zakresu podmiotów uprawnionych do zatrudnienia skazanych m.in. o osoby fizyczne i organizacje pozarządowe lub/i umożliwienie osobom fizycznym zatrudniania skazanych za pośrednictwem organizacji pozarządowych (wniosek przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji częściowo zbieżny z postulatami „Porozumienia na rzecz wprowadzenia OPCAT”, które proponuje umożliwienie zatrudniania więźniów przez organizacje pozarządowe oraz ze stanowiskiem samych osadzonych, którzy chętnie pracowaliby na rzecz osób fizycznych szukających wykonawcy konkretnej usługi).
5. Wyłączenie (do określonej kwoty) przywieziennych przedsiębiorstw i gospodarstw pomocniczych od stosowania ustawy z 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (niezrealizowany wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich IV kadencji, przypomniany przy okazji debaty przez Wydział Karny Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO, postulat wprowadzenia procedury

bezpłatnie przedstawił również przedstawiciel Służby Więziennej zaznaczając, że projekt zmian w tym zakresie jest już przedmiotem prac w Sejmie RP).

6. Obniżenie kosztów związanych z zatrudnieniem skazanych poprzez rezygnację - wzorem niektórych państw europejskich - z należności podatkowych wobec Skarbu Państwa (niezrealizowany wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich IV kadencji, przypomniany przy okazji debaty przez Wydział Karny Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO, zbieżny z postulatami przedsiębiorców obecnych na debacie i postulujących wprowadzenie przy jednostkach penitencjarnych tzw. małych stref ekonomicznych zwolnionych z podatków dla zatrudniających skazanych).
7. Uproszczenie systemu uzyskiwania przez przedsiębiorców środków z Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych (wniosek płk. Krzysztofa Treli, Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Krakowie).
8. Stworzenie systemu zachęt finansowych dla pracodawców zatrudniających osoby pozbawione wolności, np. finansowania tworzenia nowych miejsc pracy dla tej grupy osób oraz wprowadzenia ulg podatkowych (wniosek zgłoszony przez prezesa Fundacji „Sławek” oraz zawarty w materiałach Urzędu Pracy m. st. Warszawy).
9. Umożliwienie uzyskiwania środków z Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych przez organizacje pozarządowe (wniosek Fundacji Pomoc Potrzebującym).
10. Rozszerzenie uprawnień Służby Więziennej tak, aby funkcjonariusze mogli pełnić dozór przy więźniach odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych typu zamkniętego pracujących poza jednostką i otrzymywać za to wynagrodzenie od pracodawcy (wniosek przedstawiciela Służby Więziennej).
11. Zwiększenie uprawnień Służby Więziennej, aby funkcjonariusze czy psychologowie pracujący na rzecz danej jednostki, mogli być bardziej samodzielni w podejmowaniu decyzji, kto może pracować poza zakładem karnym (bez dozoru czy też w ogóle móc pracować poza jednostką). Jednocześnie zminimalizowanie strachu funkcjonariuszy Służby Więziennej przed odpowiedzialnością za ucieczki skazanych (wnioski różnych uczestników debaty m.in. przedstawiciela Fundacji Pomoc Potrzebującym i osób, które się nie przedstawiły).

12. Obarczenie potencjalnego pracodawcy kosztem uzyskania świadectwa niekaralności kandydata do pracy w sytuacji lub uniemożliwienie wydawania świadectw w przypadkach zawodów, które nie wymagają niekaralności (wniosek przedstawiciela Fundacji „Sławek” oraz Fundacji Amity).
13. Skrócenie okresu, po upływie którego następuje zatarcie skazania i wykreślenie informacji o skazaniu z Krajowego Rejestru Karnego (wniosek na podstawie materiałów Fundacji Amnity).
14. Objęcie tych wszystkich skazanych, którzy sobie tego życzą, wychodzących z zakładu karnego pomocą opiekuna/kuratora, który pomoże w poradzeniu sobie skazanego z codziennymi sprawami urzędowymi i sądowymi (wniosek anonimowego uczestnika debaty, częściowo zbieżny z relacjami skazanych będących podopiecznymi Fundacji „Sławek”, że nie radzą sobie np. z problemami związanymi z zaległościami komorniczymi).
15. Wprowadzenie możliwości zawieszenia albo ograniczenia egzekucji komorniczej w określonym okresie po opuszczeniu przez skazanego zakładu karnego, umożliwiające byłym więźniom usamodzielnienie się oraz ograniczające zatrudnienie w szarej strefie (wniosek na podstawie materiałów Fundacji Amnity oraz Urzędu Pracy m. st. Warszawy).
16. Zmiana instytucji przygotowania skazanego do zwolnienia z zakładu karnego na podstawie art. 164 k.k.w. (wniosek na podstawie materiałów Krajowej Rady Kuratorów; obecnie przepisy nie precyzują, jaki kurator – kurator właściwy ze względu na położenie zakładu karnego, w którym przebywa skazany, czy kurator właściwy ze względu na przyszłe miejsce zamieszkania skazanego - powinien realizować czynności w trybie art. 164 k.k.w. Przy braku faktycznej możliwości odbywania przez skazanych kary w zakładach karnych położonych najbliżej przyszłego miejsca zamieszkania, przygotowanie do życia na wolności przez kuratora, np. poprzez pomoc w znalezieniu zatrudnienia po zwolnieniu, jest w praktyce niemożliwe).

Praktyka

1. Ograniczanie liczby skazanych odbywających karę pozbawienia wolności (wniosek przedstawiciela Służby Więziennej zbieżny z postulatami „Porozumienia na rzecz wprowadzenia OPCAT”, które proponuje częstsze stosowanie kary ograniczenia wolności oraz przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości, który proponuje rozszerzenie dozoru elektronicznego na większą liczbę skazanych, po części również związany ze stanowiskiem zwolenników mediacji, którzy uważają, że to pokrzywdzony powinien określić, jak powinno wyglądać dla niego zadośćuczynienie za doznaną krzywdę i nie zawsze w interesie ofiary przestępstwa jest skazanie sprawcy na karę pozbawienia wolności).
2. Zwiększenie populacji skazanych odbywających karę w systemie dozoru elektronicznego (wniosek przedstawiciela Ministerstwa Sprawiedliwości).
3. Likwidacja ograniczeń stawianych osadzonym przez Służbę Więzienną w dostępie do zatrudnienia, tj. stosowanie w praktyce zasady indywidualizacji w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności i kierowanie do zatrudnienia skazanych z drugą sprawą śledczą, tymczasowo aresztowanych oraz skazanych z różnym stopniem niepełnosprawności. Tylko w indywidualnych przypadkach o odmowie zatrudnienia winno decydować dobro postępowania karnego, wiek lub stan zdrowia. (wniosek na podstawie materiału Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO).
4. Zwiększenie skali zatrudnienia odpłatnego, m.in. zgodnie z zasadą wymienioną w art. 123 § 1 k.k.w. i wyeliminowanie przypadków zatrudniania nieodpłatnego na stanowiskach odpłatnych (wniosek na podstawie materiału Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO, zbieżny z postulatami części uczestników debaty m.in. prof. Haliny Bortnowskiej, Fundacji „Sławek” i „Porozumienia na rzecz wprowadzenia OPCAT”, które uważa, że trzeba zachęcać samorządy do zatrudniania skazanych na zasadach pracy odpłatnej, a przy pracach charytatywnych zagwarantować skazanym kursy zawodowe i zatrudnienie po odbyciu kary).
5. Zwiększenie skali zatrudnienia nieodpłatnego wobec braku możliwości zatrudnienia odpłatnego (wniosek przedstawicieli Służby Więziennej, wsparty przez część

uczestników debaty m.in. prof. Teodora Szymanowskiego, a także zawarty w materiałach Urzędu Pracy m. st. Warszawy).

6. W znacznie większym stopniu podstawą zatrudnienia odpłatnego winna być umowa o pracę, której właściwie nie stosuje się obecnie wobec osób pozbawionych wolności (wniosek na podstawie materiału Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO).
7. Konsolidacja bazy produkcyjnej, np. w skali okręgowych inspektoratów Służby Więziennej, ze sprawną pod względem organizacyjnym strukturą odpowiedzialną za produkcję, tj. nastawioną na menadżerskie, a nie administracyjne, metody zarządzania (wniosek na podstawie materiału Wydziału Karnego Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO).
8. Stworzenie obiegu zamkniętego wewnątrz więziennictwa dla towarów i usług oferowanych przez przywięzienne zakłady pracy (niezrealizowany wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich IV kadencji, przypomniany przy okazji debaty przez Wydział Karny Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO).
9. Wzorem sprawdzonej praktyki państw europejskich (np. Wielkiej Brytanii), proponuje się uruchomić w terenie specjalne rady, skupiające przedstawicieli administracji penitencjarnej, władz lokalnych, prywatnych przedsiębiorców oraz związków zawodowych. Rozwijałyby one zatrudnienie u kontrahentów pozawięziennych. Do tego celu można wykorzystać przewidzianą w art. 40 kodeksu karnego wykonawczego organizację rad terenowych do spraw społecznej readaptacji i pomocy skazanym. (niezrealizowany wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich IV kadencji, przypomniany przy okazji debaty przez Wydział Karny Postępowania Wykonawczego w Zespole Prawa Karnego BRPO).
10. Wsparcie przez Służbę Więzienną skazanych odbywających karę pozbawienia wolności np. poprzez zachęcanie, szkolenia oraz pośrednictwo i pomoc w załatwianiu spraw urzędowych w prowadzeniu własnych firm czy spółdzielni, nieograniczających się do pracy fizycznej skazanych, ale dających pole działania dla osadzonych o wyższym wykształceniu czy aspiracjach (wniosek przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji).

11. Wprowadzenie do zakładów karnych animatorów zatrudnienia (wolontariuszy z organizacji pozarządowych) inicjujących pracę zespołową skazanych, dbających o zapewnienie ciągłości zatrudnienia, wyzwalających inicjatywę własną skazanych (wniosek na podstawie materiałów H. Bortnowskiej).
12. Rozwój spółdzielni socjalnych w zakładach karnych (wniosek skazanych, podopiecznych Fundacji „Sławek”).
13. Propagowanie i wspieranie form samozatrudnienia skazanych (wniosek na podstawie materiałów Urzędu Pracy m. st. Warszawy).
14. Kierowanie osadzonych do bardziej skomplikowanych prac i podnoszenie kwalifikacji skazanych oraz umożliwienie przekwalifikowania zawodowego skazanych z uwzględnieniem zawodów „przyszłościowych” np. animatora kultury (wniosek przedstawiciela władz samorządowych zbieżny z postulatami przedstawianymi przez skazanych będących podopiecznymi Fundacji „Sławek”).
15. Tworzenie w zakładach karnych list skazanych, którzy mogą zastąpić osadzonych już pracujących w dniach, w których nie mogą stawić się do pracy m.in. z przyczyn leżących po stronie jednostki penitencjarnej czy w związku z prowadzonym postępowaniem sądowym (wniosek skazanych, podopiecznych Fundacji „Sławek”).
16. Inwentaryzacja hal, budynków, terenów jakimi dysponuje więziennictwo, celem ich wykorzystania, udostępnienia, wynajęcia przyszłym pracodawcom (wniosek „Porozumienia na rzecz wprowadzenia OPCAT”).
17. Rozszerzenie zakresu współpracy pomiędzy samorządami a zakładami karnymi, np. współpraca pomiędzy Urzędem Miasta i Zakładem Karnym w Nowym Sączu: skazani zatrudniani są odpłatnie i nieodpłatnie m.in. przy zbieraniu śmieci i odpadów komunalnych, pielęgnacji zieleni miejskiej, remontach budynków miejskich (na podstawie wystąpienia Dyrektora Wydziału Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta Nowego Sącza). Głos przeciwny w tej sprawie: angażowanie więźniów do prac społecznych stanowi przykład kary ograniczenia wolności, więźniowie zatrudniani są do ich wykonania nieodpłatnie i z możliwości tej nie korzystają osoby odbywające karę w zakładach karnych typu zamkniętego (na podstawie materiałów Koalicji OPCAT).
18. Korelacja oddziaływań, którym poddawani są skazani w trakcie odbywania kary z programami postpenitencjarnymi (wniosek na podstawie materiałów Fundacji

Amnity), zintegrowanie systemu pomocy postpenitencjarnej świadczonej przez różne podmioty oraz wsparcie organizacji pozarządowych realizujących zadania związane z ułatwieniem skazanym readaptacji społecznej (wniosek na podstawie materiałów Urzędu Pracy m. st. Warszawy).

19. Realizacja szkoleń zawodowych odpowiadających potrzebom rynku pracy, prowadzenie doradztwa zawodowego i programów rozwijających umiejętności niezbędne z punktu widzenia uzyskania i utrzymania zatrudnienia, a także profesjonalnie przygotowanych warsztatów, dzięki którym skazani zdobędą pewne umiejętności interpersonalne oraz zawodowe ułatwiające im znalezienie zatrudnienia. (wniosek na podstawie materiałów Fundacji Amnity oraz Urzędu Pracy m.st. Warszawy).
20. Kierowanie odpowiednio przeszkolonych skazanych do pracodawców zewnętrznych celem odbycia stażu lub praktyki zawodowej (wniosek na podstawie materiałów Urzędu Pracy m. st. Warszawy).

Opr. Dorota Krzysztoń i Aleksandra Iwanowska